

Avslöjande radioprogram om guru

MAGNETISM I DOMSTOL OCH VÄXTHUS

Ett vanligt fenomen när ett nytt område börjar utforskas är att försöksresultaten verkar förvirrande och motsägelsefulla. Så småningom brukar mönstret klarna samtidigt som olika felkällor förstås, men innan dess sprids ofta sensationella men dåligt underbyggda påståenden. Detta gäller inte bara populärpressen. Även vetenskapsmän är i allmänhet mer lockade av positiva resultat och är inte så motiverade att genomföra och publicera experiment där ingenting händer.

Magnetfälts effekter på djur och växter är ett sådant område. Vissa effekter är väl belagda, t.ex. att flyttfåglar ibland använder en inbyggd kompass, medan andra påståenden ännu är omdiskuterade eller helt ogrundade.

Till den sista gruppen hör påståenden om att magneter lindrar smärta. I Sverige saluförs bland annat magnetiska halsband, armband och inläggsulor. Marknadsdomstolen granskade för ett tag sedan annonser för sådana hals- och armband från Lars Blomdahl AB. Domstolen fann att de bevis som Blomdahl åberopat inte kan tillmätas något bevisvärde och att det inte finns vetenskapligt underlag för påståendena att banden har någon smärtlindrande effekt. Bolaget förbjöds därför att i sin marknadsföring påstå eller antyda att produkterna lindrar värk.

Till de vildare påståenden hör också uppgifter om att växter växer bättre om de vattnas med vatten som runnit förbi en magnet. Detta provades vetenskapligt på lantbruksuniversitetet i Alnarp av Margareta Magnusson som i ett examensarbete på hortonomlinjen redovisat sina resultat. Ingen skillnad kunde påvisas mellan tomater med och utan magnetbehandling av vattnet.

Svante Janson

"Säg mig vem du är!" hette ett radioprogram den 25/8 i P 1. Det skulle handla om andligt sökande och meditation, men gav snarare en inblick i hur en psykologiskt skicklig person lyckas manipulera och utnyttja osäkra människor för att vinna egna fördelar.

Det handlade om den indiske gurun Bhagwan Rajneesh.

Bhagwan säger sig hjälpa människor som är vilsna och sökande och grubblar över vem dom är innerst inne. Bhagwan använder sig därvid av en teknik som bl a bygger på zen-meditation, uppger han. Hur det än förhåller sig med den saken, går hela tekniken ut på att lärljungarna skall lära sig kärleksfullhet genom att älska Bhagwan. Och detta går rent praktiskt till så att de arbetar åt honom genom att bygga på den stad, som han låtit uppföra åt sig i Oregon i USA.

"Alla som bygger den här staden är på väg, hängivna målet att bli fria i sig själva", hette det.

Lärljungarna kan också visa sin kärlek genom att skänka gåvor till "mästaren", dvs Bhagwan. Ett resultat av detta är de trettio Rolls Royce som han äger.

Bhagwan vill lära människor att förverkliga sig själva, säger han. Han vill att människorna skall bli fria, vakna, och ej längre vara fångna i det som begränsar deras liv, som "familjen, bankkontot, karriären och andra småsaker".

Bhagwan försökte först bli en andlig ledare för sina landsmän i Indien. Men indierna "ville inte förändra sina liv", så Bhagwan åkte till västerlandet istället. Och där fick han mycket mer gehör för sina idéer, vad det nu kunde bero på...Kanske är det helt enkelt så, att indierna kan se skillnad på en seriös mystiker och en skojarare.

(Se även FOLKVETT 2/84, s 12.)

Lena Carlsson

Scientologer i Norrskensflamman

Den 23 juli i år kunde man läsa en stor artikel i Norrskensflamman under rubriken "Sommarlediga barn lär sig studieteknik". Man berättar om ett sommarläger ordnat av Föreningen Aktiva Studier, FAS. Kurserna beskrivs i mycket positiva termer, och studieglada barn intervjuas. Så här beskrivs tekniken man använder:

"Alla barn studerar i sin egen takt. Man använder sig av 'Läroboken' som är en enkelt upplagd studiebok med övningsuppgifter i olika steg. Tekniken är utarbetad av amerikanen L Ron Hubbard och togs till Sverige av skolpsykologen Ulla Lingesjö..."

L Ron Hubbard. Jo, just det, det är scientologins grundare som höjs till skyarna i Norrskensflamman. Vi får väl utgå från att detta beror på att man inte var informerad om vem Hubbard är. Vi får väl också utgå från att den lika positiva artikeln om Föreningen Aktiva Studier i Nya Läns-Tidningen samma dag (23/7 1984) har samma bakgrund.

Betydligt mera upplysande är en artikel i Uppsala Nya Tidning den 20/9 1984, rubricerad "Scientologikyrkan värvar barn under täckmantel". Artikel-författaren, Dan Mårgård, skriver bl a:

"Nu går den kritiserade scientologikyrkan ut i en kampanj för att knyta barnen

till sig. En nystartad till Scientologikyrkan närstående förening, Föreningen aktiva studier, erbjuder kurser och en speciell lärobok för barn i låg- och mellanstadieåldern...

I marknadsföringen av Läroboken och de därtill kopplade kurserna framgår inte Scientologikyrkans medverkan...

Första kursen som marknadsförs bland barn och föräldrar kostar 280 kr. När den avverkats erbjuds ytterligare kurser samt lägerverksamhet till okänd kostnad."

Grafologer i SAF-tidningen

SAF-tidningen har till vissa nummer en bilaga som heter "Chefen." I nr 3, 1984, av Chefen ägnas en stor artikel åt grafologi, handstilstolkning. Rubriken är "Grafologin avslöjande för människans beteende". I artikeln slås det fast att grafologin är "en empiriskt grundad konst i människokunskap" som "måste inordnas i den vetenskapligt grundade personlighetspsykologin".

Som bekant är grafologin inte grundad på några empiriska undersökningar utan på naiva analogier av typ "bakåtlutande handstil betyder tillbakahållen personlighet". Grafologin är en ren pseudovetenskap. Men i SAF-tidningen heter det:

"Grafologin är en metod att undersöka en människas beteende. Den avslöjar knappast kunskaper, men i stället kan den ge en levande bild av personligheten. Ett handskrivet material, tillkommet under naturliga betingelser, visar hur individen fungerar och förhåller sig till sin omvärld...

I dag har många företag fått grundliga inblickar i seriöst tillämpad skriftpsykologi som medel att bedöma och förstå mänskligt beteende. De har givit uttryck för överväldigande positiva omdömen om handstilsanalysen både som urvalsinstrument och som grund för utvecklingssamtal med undersökningspersonerna.

Företaget får inte bara hjälp att lösa en akut urvalssituation utan även att ta till vara resurserna med en sund framtidsplanering för sina medarbetare.

Och individen får genom ett vidgat perspektiv på sin egen situation större möjlighet till en realistisk livsplanering."

Om SAF-tidningen fortsätter sin kampanj för grafologi överväger jag för egen del att starta utvecklingskurser för anställda med ett kursprospekt som börjar så här:
"Skriv dig till ett bättre jobb. På den här kursen får du lära dig att förändra din handstil så att arbetsgivarens grafologer blir imponerade av din ledarförmåga. På fortsatt-

ningskursen får du lära dig att utveckla en sådan handstil att de blir övertygade om att du skulle arbeta ännu bättre om du får löneförhöjning."

Grafologin har fler gynnare. I UNT 15/8 1984 berättar Leif Boork, som leder det svenska ishockeylandslaget att han har bett astrologer och grafologer betygssätta vissa egenskaper hos spelarna som är viktiga i ishockey. Vi får väl hoppas att han också fäster något avseende vid sina egna iakttagelser av hur de spelar.

Slagrutor

I Vasabladet 26/9 1984 refereras ett föredrag som Nils Edelman hållit i Vasa om slagrutor. Han refererade olika undersökningar som visat att slagrutan inte har effekt, och anförde några skäl till att inte tro på slagrutor:

"En orsak till varför vetenskapen inte vill godkänna slagrutan är att geologerna inte vill godta att vatten vanligen går i ådror. En annan invändning är att slagrutan ska ge utslag för allt möjligt som har det gemensamt att det intresserar människan - vatten, olja, malm, förlorade papper, brottslingar, sjukdomar, fostrets kön och arkeologiska fyndplatser. Den ska till och med på kartor visa var försvunna personer befinner sig. Den tredje invändningen är mera praktisk. Ni skall inte tro att vetenskapsmän inte skulle använda slagrutan om vi kunde hitta vatten och malm med den. Den är billig. Visserligen finns det de som har apparatdille bland oss, men vi skulle använda den om det vid försök visat sig att man kan lita på den - det har det inte gjort."

Kvacksalveri

Konsumentverkets tidskrift Råd och Rön (11/84, s 2) refererar en polisanmälan som verkethar gjort av Institutet för Håranalys i Göteborg. Institutet uppger i sina annonser att man utför hälsokontroller genom håranalys. Om man skickar in två matskedar av sitt hår, klippt nära hårfästet, ska man få reda på halterna av 22 olika mineralämnen och tungmetallerna i håret, samt därmed sitt hälsotillstånd. Tillsammans med testresultatet får man hälsoråd. Alltsammans kostar 380 kronor.

En kvinna fick oroande besked från Institutet för Håranalys. Hon vände sig därför till läkare. Vid läkarundersökningen visade det sig att hon var fullt frisk. Hon anmälde därför företaget till konsumentverket. Efter att ha konsulterat medicinsk expertis som dömde ut metoden anmälde konsumentverket företaget för polisen, för utredning om det är ett brott enligt kvacksalverilagen.

I UNT 7/11 1984 berättas att Elis Sandberg, THX-doktorn, städslats av Uppsala läns kds-avdelning för att hålla ett föredrag om THX. Björn Gillberg, länsavdelningens ordförande, anklagar i tidningen samhället för att "okritiskt förkasta" s k alternativa behandlingsmetoder. Kds i Uppsala län har krävt att landstinget ska driva åtminstone två hälsohem med "biologiska/alternativa behandlingsmetoder".

Finländsk debatt om pseudovetenskap

Den svenskspråkiga Vuxenutbildningen inom Finlands Radio har anordnat en programserie med namnet "Att välja verklighet". Till serien hör ett programhäfte där man bland annat svävar betänkligt på målet om utvecklingsläran:

"Utvecklingsläran har sedan slutet av 1800-talet dominerat människosynen i Västerlandet. Men den har också utsatts för mycken kritik. Religiösa har protesterat mot tanken att människan inte skulle vara skapad av Gud utan slutresultatet (om ens det:) av en blind slump och en brutal kamp för tillvaron utan något högre mål. Och många vetenskapsmän har påvisat luckor i Darwins bevisföring. Geologiska vittnesmål t.ex. tyder på att nya arter uppstått genom plötsliga utvecklingssprång och inte långsamt och steg för steg."

I Hufvudstadsbladet 25/10 1984 gick Björn Kurtén till angrepp på programserien, som han ansåg vara "trots de lovvärda avsikterna, ett bedrövligt sammelsurium av honnörsord och ren ockultism, för att inte säga dårfinkeri". Utöver "en groteskt felaktig presentation av den moderna utvecklingsläran" förekom i programserien påståenden om att österländsk mystik föregriper den moderna kvantfysiken.

I samma tidning den 31/10 försvarar sig de båda programmakarna Märta Ugglå och Ulf Sjöblad med att de i sin serie "presenterar fragment av ett framväxande tankemönster". De

hänvisar också till Thomas Kuhns teori om det vetenskapliga paradigmskiftet. De hävdar att vi är på väg mot ett nytt paradigm, som "ger en verklighetsbeskrivning, som mycket långt påminner om den som mystikerna har förespråkats genom tiderna".

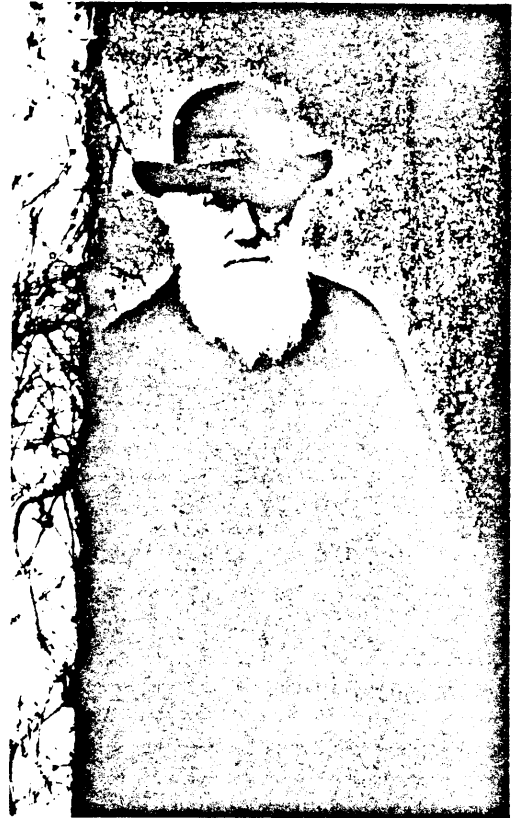
De båda programmakarna bemöttes av Björn Kurtén (6/11) och Hans Rosling (7/11). Den sistnämnde tog upp hänvisningen till Kuhns paradigmatteori till en närmare granskning:

"I all ockult, spiritistisk, parapsykologisk och ufologisk litteratur och i all litteratur om nya världsbilder finner man i dag ofelbart hänvisningar till Kuhn. Ingen etablerad vetenskapare har blivit så beundrad och älskad av olika pseudovetenskaper som Kuhn.

Anledningen till denna dyrkan är att Kuhn år 1962 publicerade en teori vars grundtanke är att vetenskapsmännen i grunden är mycket konservativa och bekämpar nyheter. Det är naturligtvis precis det som okultister, ufologer osv. i alla tider ansett och påstått. Nu uppfattas Kuhn som en allierad inom den etablerade vetenskapens läger. (Kuhn har varit föga smickrad av denna tillgivenhet från pseudovetenskapligt håll.)"

Inom den etablerade vetenskapen har Kuhns teori däremot blivit betydligt mera kritiskt mottagen, refererar Rosling:

"Kuhn själv insåg redan i slutet av 60-talet att hans teori var alltför diffus och att den gav en nidbild av vetenskapen. I slutet av 60-talet ersatte han det ytterst diffusa begreppet paradigm med begreppet disciplinär matris, som är något klarare..."

Charles Darwin 1881, året före hans död.
Fotografi.

Såvitt jag vet betrakar ingen vetenskapsman med grundläggande kunskaper i vetenskapshistoria och vetenskapsteori Kuhns teori som en korrekt bild av den vetenskapliga verksamheten. Vetenskapen är mycket mer komplicerad och något mera rationell än vad Kuhns teori låter ana. Utan tvivel kommer teorin att fortsätta fira triumfer i vetenskapens utkanter därför att den fyller ett djupt känt behov."

Sven Ove Hansson